

Maa ja muld kui piiratud ressurss: konkurents ja konfliktid

Prof Evelin Jürgenson

04.12.2025

Sissejuhatus

- Jürgenson, E., Metsoja, K., Triik, B., Põdra, K., 2025. **Lõpparuanne: Maa- ja mullakasutuse, sh maahõive juhtimissüsteemi loomise jaoks tausta ja tervikpildi koondülevaate koostamine.** (Esitluses viidatud: Lõpparuanne ...)
- Jürgenson, E., Metsoja, K., Põdra, K., 2025. **The evolution of land take in Estonia since 1991: the need for regulations and consistent data collection methods.** Town Plan. Rev. 0, 1–25. <https://doi.org/10.3828/tpr.2024.68>.
- Metsoja, K., Põdra, K., Auziņš, A., Jürgenson, E., 2025. **Soil Sealing, Land Take, and Demographics: A Case Study of Estonia, Latvia, and Lithuania.** Land 14, 1–21. <https://doi.org/10.3390/land14081586>.

Andmekorje: Maa- ja mullakasutust mõjutavad eesmärgid regulatsioonis, poliitikates, strateegiates (Lõpparuanne ...)

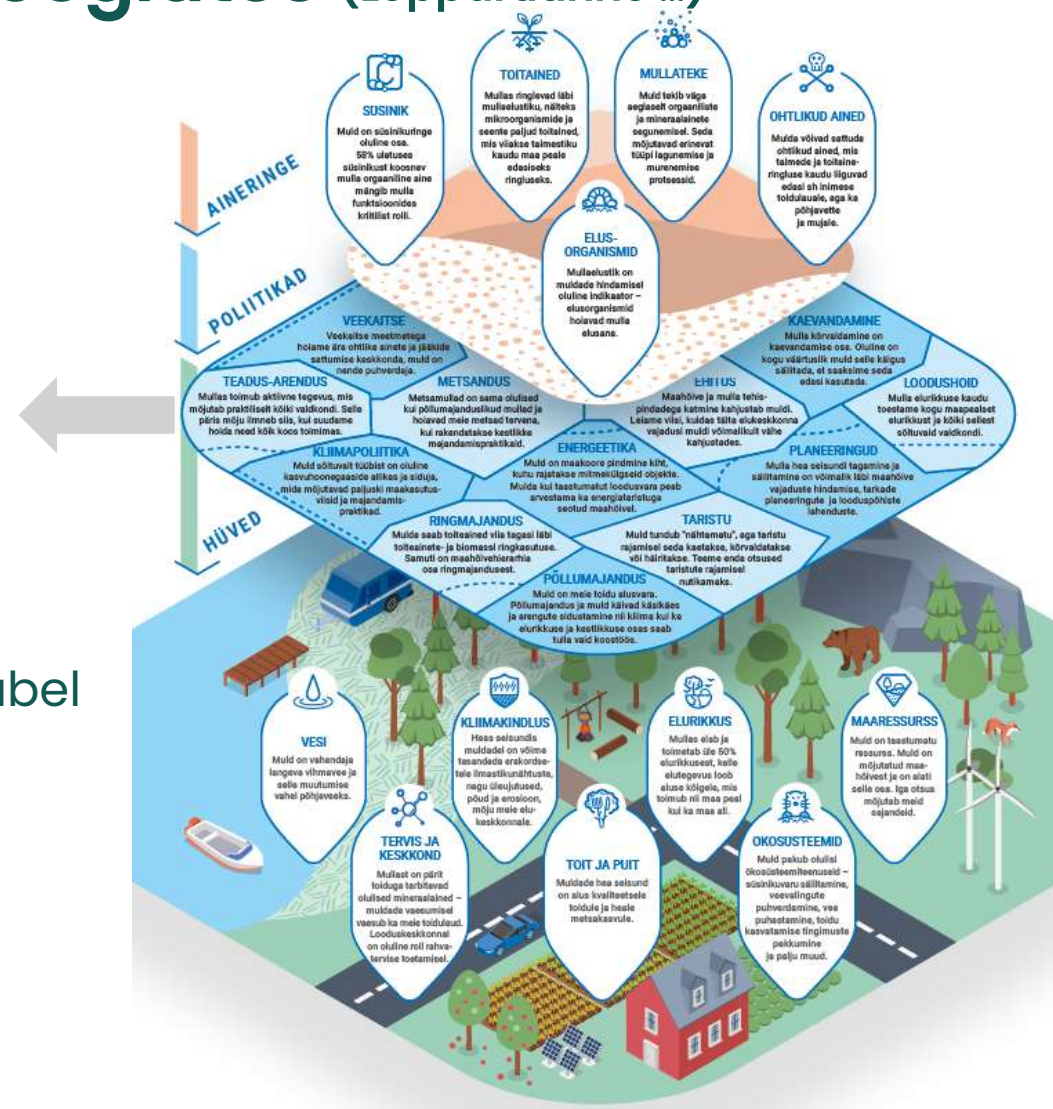
Tabel materjalide koondamiseks

- Sisend ministeeriumitest ja ametkondadest

Kliimapolitiika	Põllumajandus	Ringmajandus
Keskkond	Kaevandamine	Veekaitse
Metsandus	Energeetika	Teadus-arendus
Planeeringud	Ehitus	Tööstus
Muld	Taristu	Üldised ja liigitamata dokumendid

Valdkondlike dokumentide tabelitest koostati koondtabel (EL ja Eesti taseme dokumendid)

Dokumendid	Kokku
EL tase	49
Eesti tase	64

Maa- ja mullakasutust mõjutavad eesmärgid materjalides

(Lõpparuanne ...)

Probleem:

- Eesmäärke, mis mõjutavad maa- ja mullakasutust on palju.
- Eesmärgid (nt LULUCF, süsiniku sidumine) on tihti üldsõnalised ega jõua konkreetsete maakasutajate ja maaomanikeni.

Lahendus:

- Eesmärgid tuleb konkretiseerida ruumiliselt ja siduda maakasutusega, et selgitada välja maakasutuse konfliktid ja kooskasutuse võimalused ning jõuda maaomaniku ja –kasutajani.
- Vaja on luua mehhanisme, kuidas kaasata maaomanikke (regulatsioonid, stiimulid, hüvitised).

Näide eesmärkidest (Lõpparuanne ...)

Looduse taastamise määrus	Energiamajanduse arengukava aastani 2035 (eelnõu)
Liikmesriigid kehtestavad taastamismeetmed, mis on vajalikud, et parandada heasse seisundisse I lisas loetletud elupaigatüüpide esinemiskohad, mis ei ole heas seisundis. 2030. aastaks kehtestatakse taastamismeetmed vähemalt 30% selliste elupaigatüüpide kogupindalast, mis ei ole heas seisundis , 2040. aastaks 40% ja 2060. aastaks 90%.	• Päike 812 MW 2023 – 4000 MW 2050 • Maismaatuul 317 MW 2023 – 3000 MW 2035 • Lähtudes ENMAK 2035 KSH aruande lisas 4 ptk 5.1 toodud olemasolevate tuuleparkide näitajatest oli 2022. aastal maismaatuuleparkide (kokku 310 MW) üldpindala kokku 1002 ha maad (3,232 ha/MW), sh tuulikute all oli kokku 62 ha maad (0,2 ha/MW). ENMAK 2035 kavandatud tegevuste tulemusel on aastaks maismaatuuleparke 9 korda rohkem (2850 MW) kokku maa vajadusega 9 211 ha, sh tuulikute all kokku 570 ha (nt Ülemiste järve pindala on 9600 ha). • Erinevate uuringute põhjal vajab tuuleenergeetikas üks installitud MW umbes 200–5000 m² maad. Ühe turbiini maavajadus on umbes 1600 m².

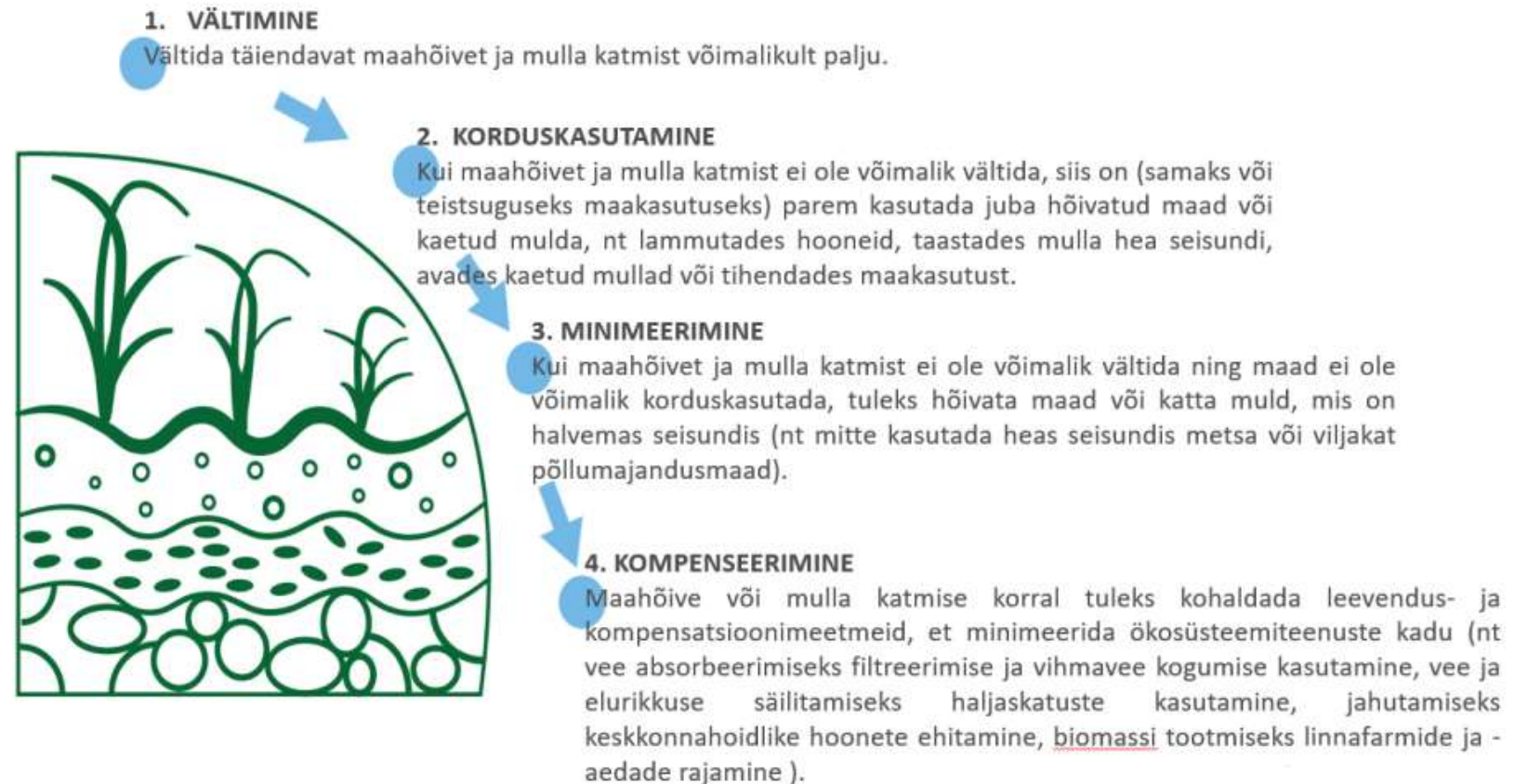

Pilt loodud Copilot abil

Maahõive ja mulla katmise vähendamine

- Ressursitõhusa Euroopa teekaart (2011) – eesmärk saavutada aastaks 2050 null maa netohõive (*no net land take by 2050*)
- EL mullastrateegia 2030. aastaks. Heas seisundis muld inimeste, toidu, looduse ja kliima hüvanguks (2021)
- Mullaseire direktiiv (2025)

Maahõivehierarhia (EL mullastrateegia)

Maahõivehierarhia rakendamine Eestis

(Lõpparuanne ...)

Probleem:

- ELi mullastrateegia maahõivehierarhia ei ole Eesti kontekstis sisustatud, õigusaktidesse integreeritud ega praktikas rakendunud.
- Riigisisene regulatsioon ei taga sidusat rakendust ega suuna maakasutuse otsuseid vastavalt EL eesmärkidele.

Lahendus:

- Tuleb määratleda, kuidas maahõivehierarhia erinevad astmed rakenduvad Eesti õiguskeskkonnas ning millised on vastavad motivatsiooni meetmed (toetused, kompensatsioonimeetmed).
- Vajalik on üleriigiline rakendusraamistik ja õigusselgus.

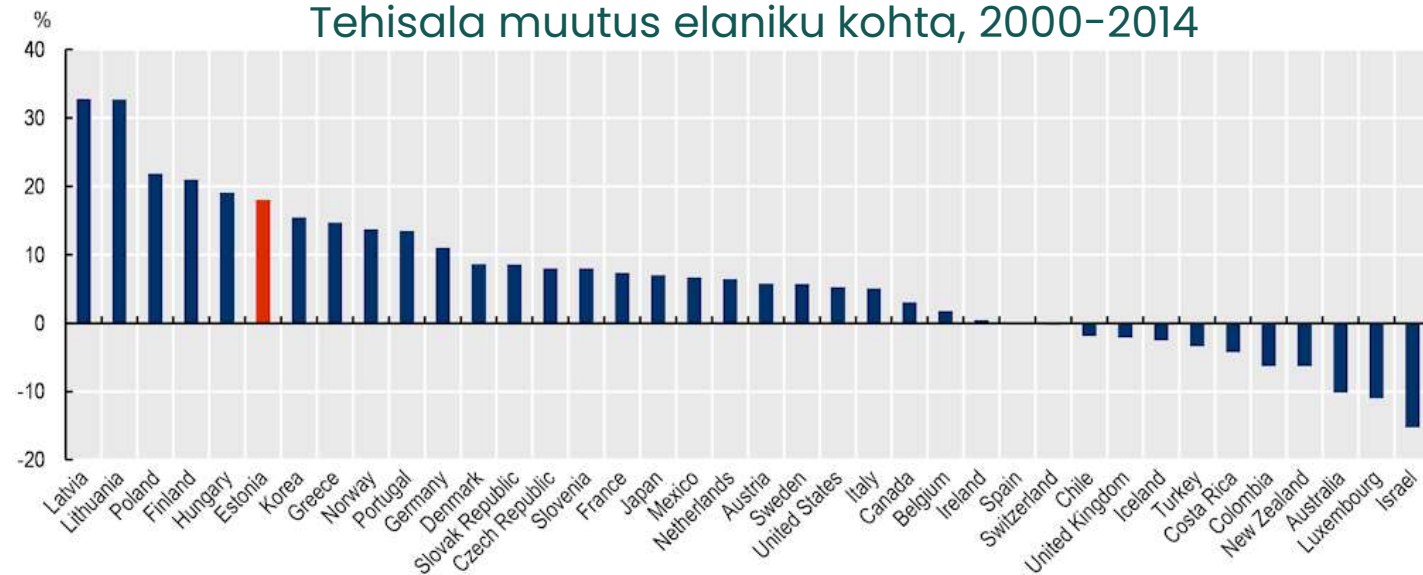
Maahõive Eestis

Aastatel 2000 kuni 2014 vähenes Eesti rahvastik peaaegu 5%, samas kui tehisalade pindala inimese kohta suurenes 18%

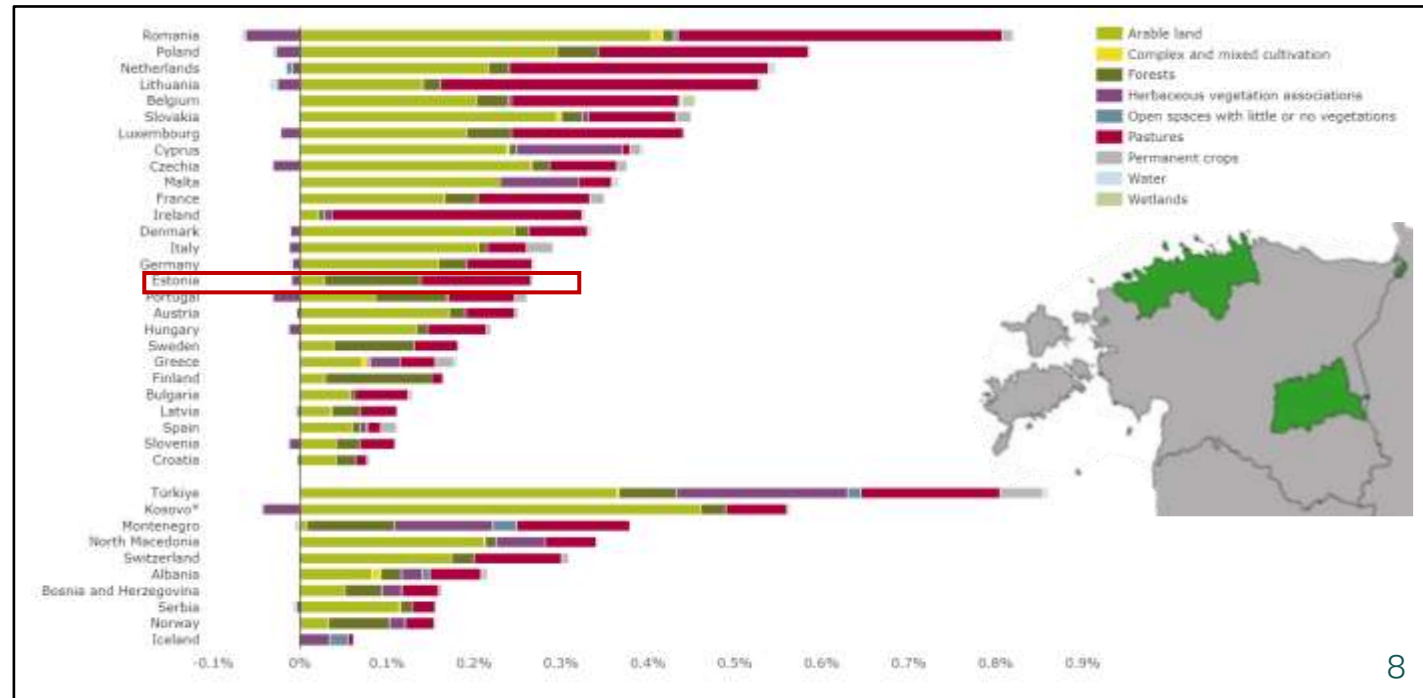
Neto maahõive linnades ja nende lähialadel maakasutuse ja riigi kaupa, 2012–2018, EEA-38 (osakaal % kõigi FUA-de aladest riigis)

Allikas: EEA 2023

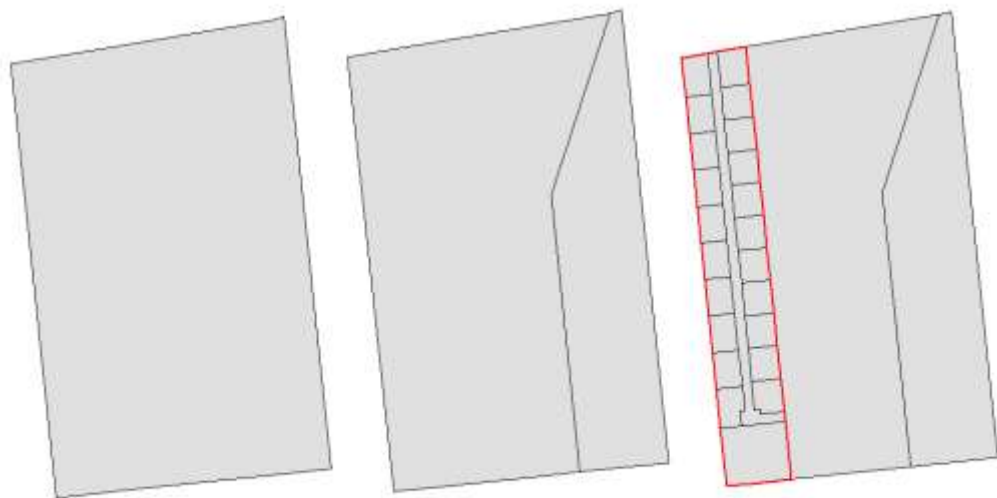
Tehisala muutus elaniku kohta, 2000–2014

OECD, 2022. Shrinking Smartly in Estonia: Preparing Regions for Demographic Change, OECD Rural Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/77cfe25e-en>

Arendustegevus Eestis

 kehtiv detailplaneering
 katastriüksus

©GIS, Maa-amet. Kõik õigused kaitstud.

Päikesepargid looduslikul maal

MARU Geoprtaal: fotoladu 22.06.2020

MARU Geoprtaal: fotoladu 21.04.2022

Andmepõhised otsused, andmed ja seiresüsteemid

(Lõpparuanne ...)

Andmepõhiste otsuste tegemiseks on vaja andmeid.

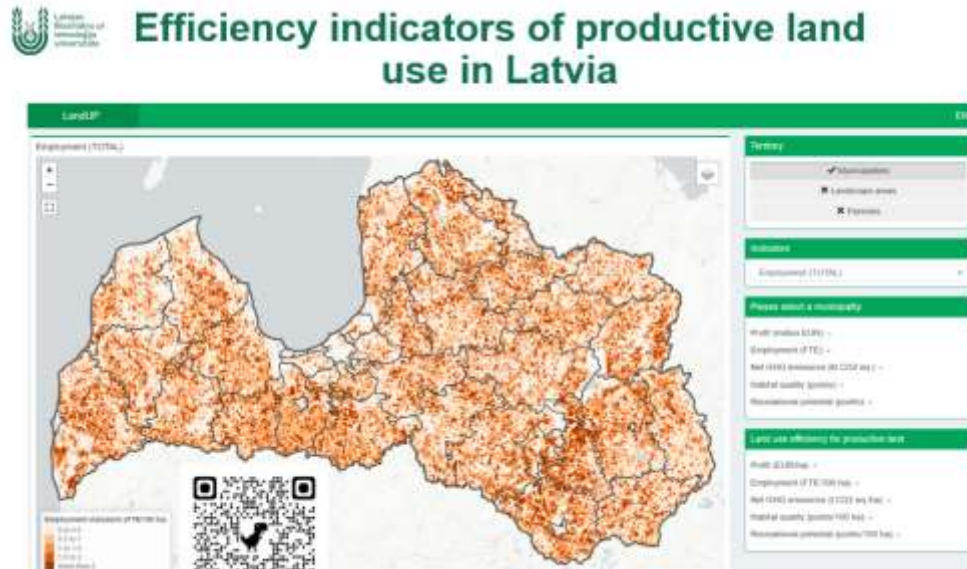
- **Probleem:**

- Andmeid ja erinevaid andmekogusid on palju, aga puudub andmekogu, mille abil jälgida kestliku arengu eesmärkide poole liikumist sh maa- ja mullakasutus.

- **Lahendus:**

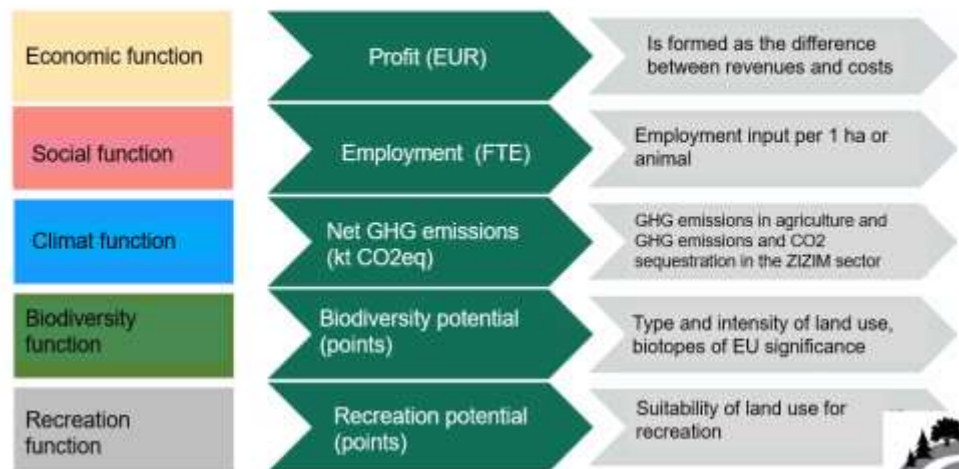
- Tuleks luua keskne, kestliku arenguga seotud andmekogumise süsteem koos sobivate mõõdikutega.
- Arendada välja süsteemsed seire- ja hindamissüsteemid, mis tuginevad olemasolevatel ja uutel andmestikel.

Lāti nāide: Dr. oec. Irina Pilvere and Dr. oec. Aleksejs Nipers ettekanne Baltic Surveying'24

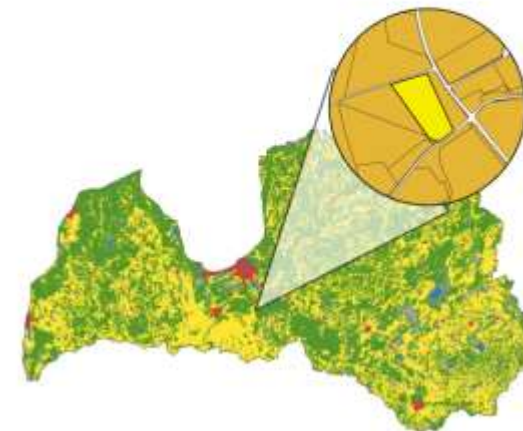

<https://bioekonomika.lbtu.lv/l4p-en/>

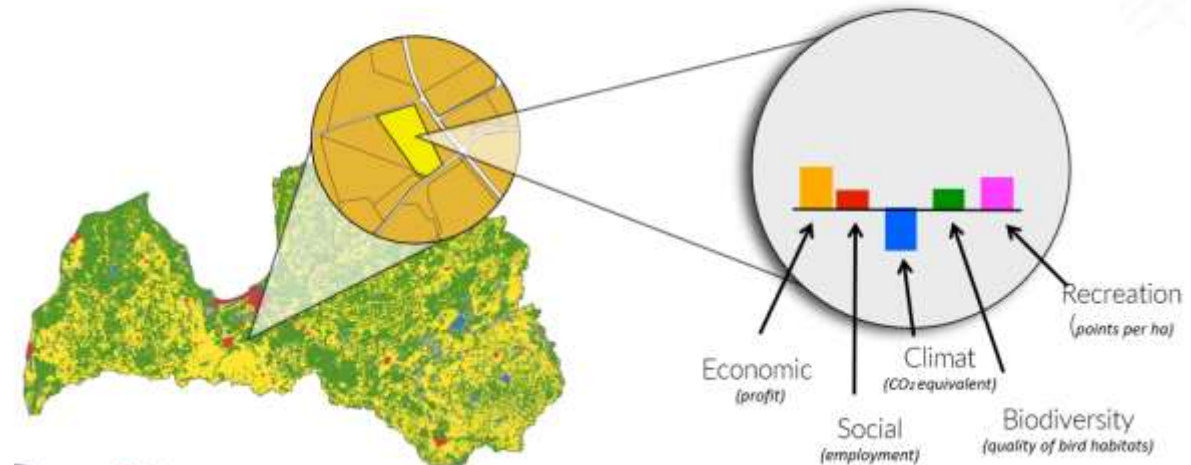
Different purposes related to land use

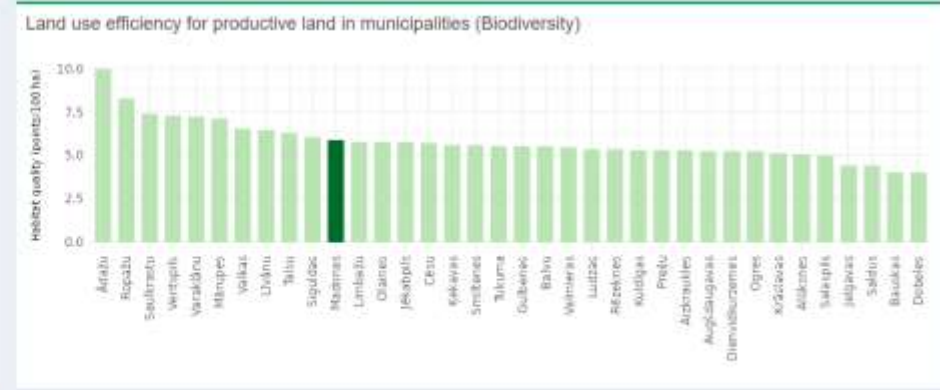
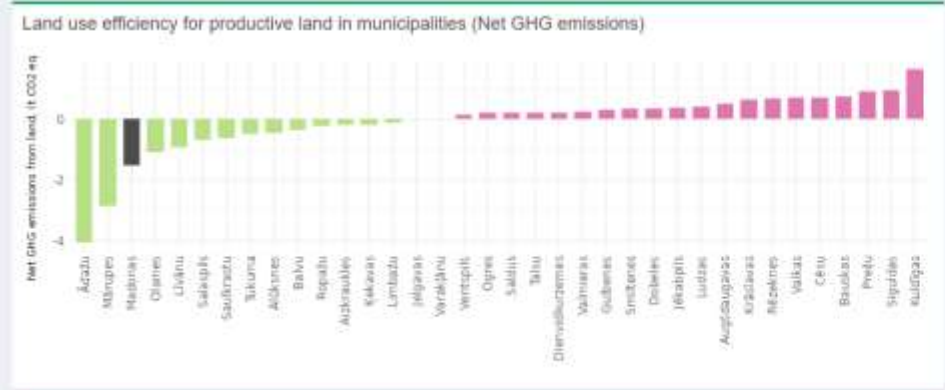
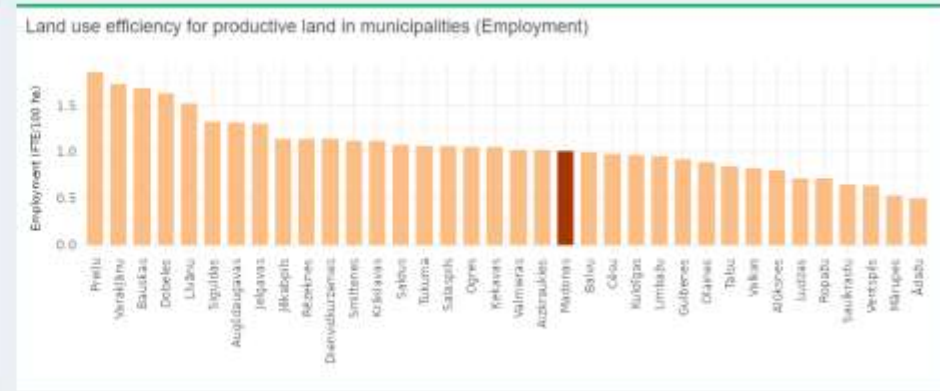
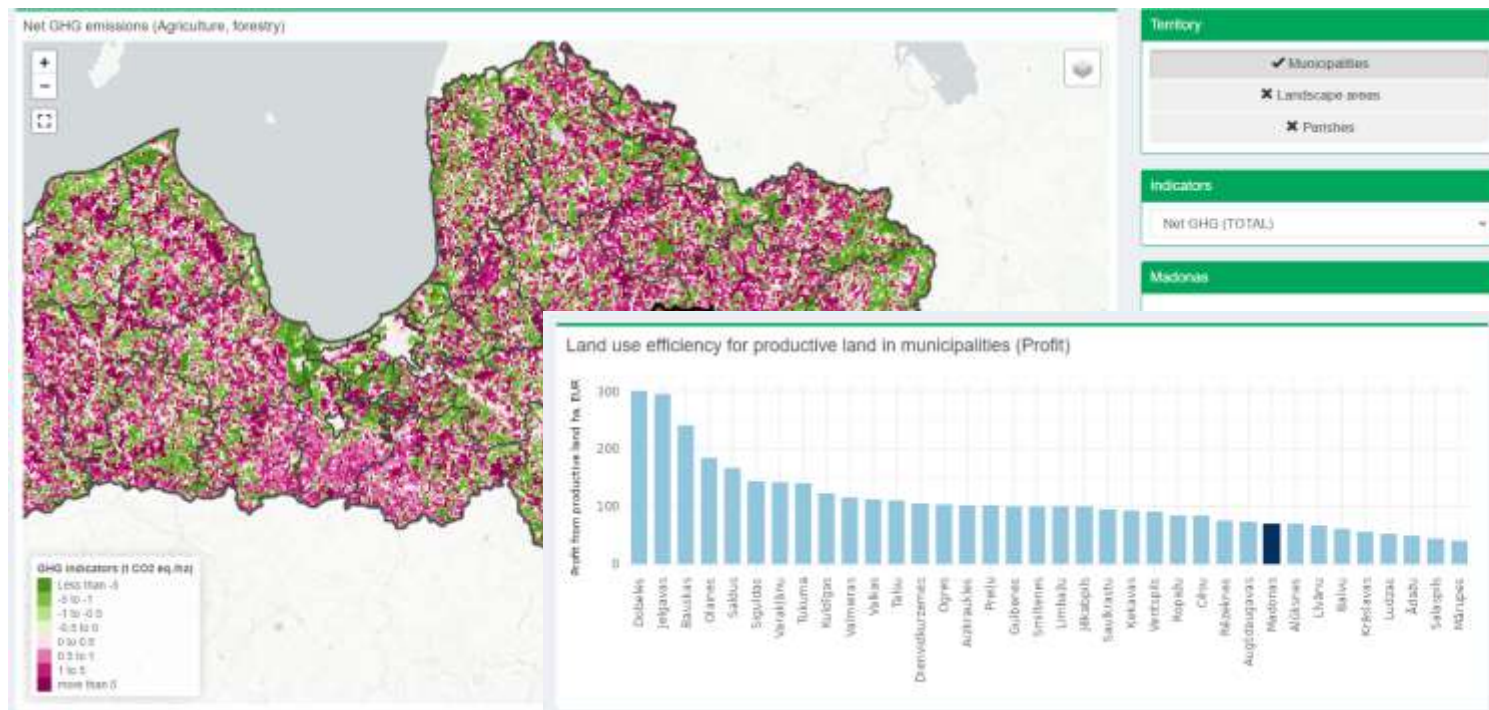
A modeling approach

- ✓ Modeling at field level (~3 million fields)
- ✓ Agricultural land and forest land

Lāti nāide (<https://bioekonomika.lbtu.lv/l14p-en/>)

Land use efficiency for productive land in municipalities (Recreation)

Maa- ja mullakasutuse juhtimine (Lõpparuanne ...)

Probleem:

- Puudub selge rollijaotus riigi ja kohalike omavalitsuste vahel strateegiliste eesmärkide elluviimisel.
- Puuduvad selged tööriistad ja juhendmaterjalid, kuidas ruumilisi eesmärke ellu viia, sh elurikkuse ja süsiniku sidumise osas.

Lahendus:

- Panna paika riigi ja kohalike omavalitsuste rollijaotus strateegiliste eesmärkide elluviimisel.
- Vaja on juhendeid ja andmeplatvorme (nt Eesti Keskkonna Andmekuup), mis võimaldavad lihtsat andmete kättesaadavust ja analüüsi.
- Planeerimisprotsessi tuleb integreerida süsinikukoguste ja ökosüsteemiteenuste arvestamine.

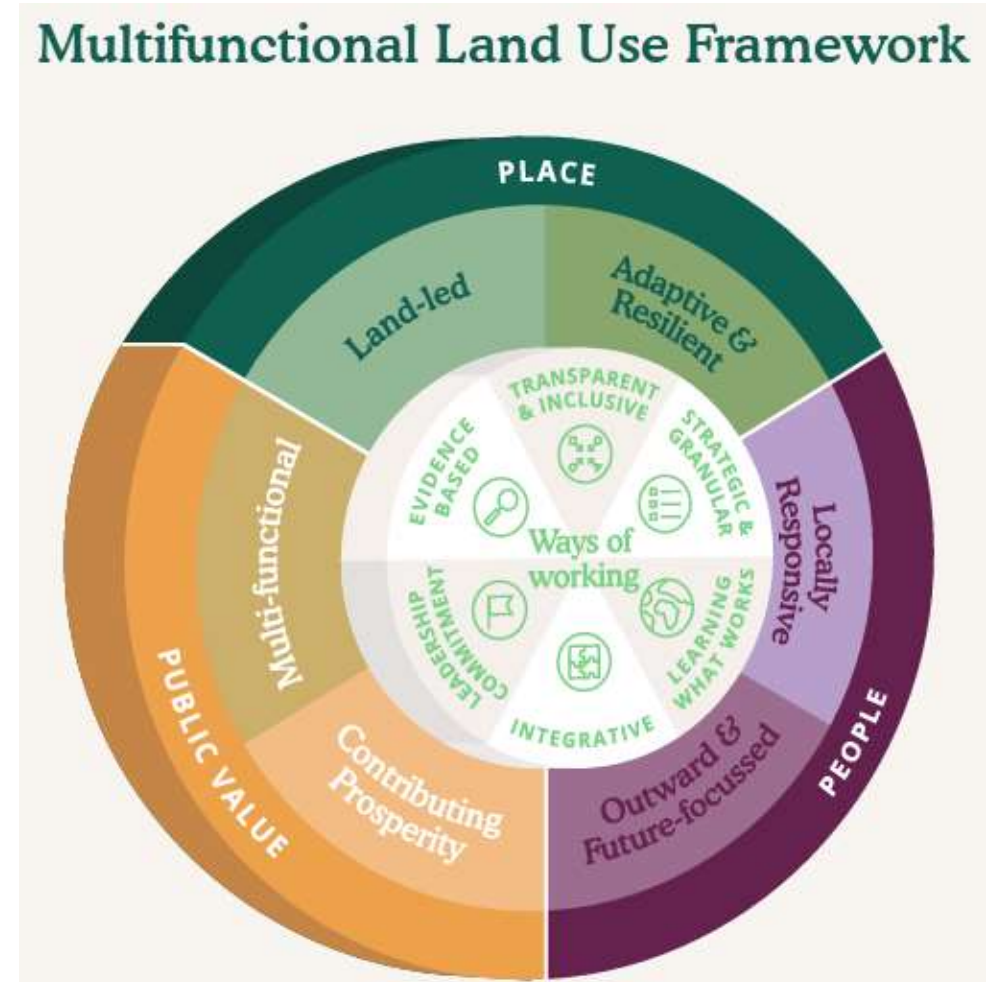
Inglismaa näide: multifunktsionaalne maakasutuse raamistik

- Inglismaal on toidu, põllumajanduse ja maapiirkondade komisjon (FFCC, sõltumatu mõttekoda) koostanud **multifunktsionaalse maakasutuse raamistiku** ja katsetanud seda paaris maakonnas.
- Multifunktsionaalne maakasutuse raamistik on protsess, mis **aitab hallata keerulisi ja mitmetahulisi maakasutuse otsuseid**.
- See **tasakaalustab erinevaid survetegureid**, võimaldab maad **kasutada mitmel eesmärgil korraga** ning pakub hüvesid ja väärtusi avalikkusele.
- Multifunktsionaalse maakasutuse raamistik aitab saavutada sotsiaalseid, majanduslikke ja keskkonnavalaseid eesmärke ning liikuda kestlike eesmärkide täitmise poole.
- Vajadus selline raamistik välja töötada sõnastati esmalt **2019.** aastal raportis "*Our Future in the Land*" ning **kohe asuti seda ka välja töötama** ja pilootaladel praktikas testima.
- 2023. aasta lõpus võeti töö tulemused kokku raportis "*The Multifunctional Land Use Framework*".
- **2025.** aasta veebruarist aprillini korraldas Inglismaa Keskkonna-, Toidu- ja Maaeluasjade Ministeerium (*Department for Environment, Food & Rural Affairs*) avaliku konsultatsiooni, et koguda tagasisidet oma visioonile maa kasutamise tuleviku kohta ning **viia lõpule Inglismaa multifunktsionaalse maakasutuse raamistiku väljatöötamine**.

Inglismaa näide: multifunktsionaalne maakasutuse raamistik

Selle raamistiku alusel peavad maakasutuse otsused olema:

- maatüki põhised (*land-led*);
- kohanevad nt kliimamuutustega (*adaptive & resilient*);
- kohalikke (maaomanikke ja -kasutajaid) kaasavad (*locally responsive*);
- väljapoole ja tulevikule suunatud (*outward & future-focused*);
- multifunktsionaalsed (*multi-functional*);
- heaolu toetavad (*contributing prosperity*).

Mitmeotstarbeline maakasutus

- Maa ja muld on piiratud ressurss, selle kasutamisel tekkib konkurents ja kaasnevad konfliktid.
- Nutikas lähenemine, näiteks mitmeotstarbeline maakasutus, aitab leevendada survet maa- ja mullakasutusele.

Pilt loodud Copilot abil

Pilt Istanbulist juuli 2025, pildi tegi E. Jürgenson

Täna kuulamast!

Evelin Jürgenson
evelin.jyrgenson@emu.e

